

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เด็กมีการเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ รอบตัวตั้งแต่เริ่มจำความได้ ขณะที่เด็กยังไม่มีความสามารถในการอ่านนั้น เด็กเรียนรู้เรื่องราวโดยการฟังพ่อ แม่ หรือครูเล่าเรื่อง ดูรูปจากหนังสือ ก็จะได้รับความรู้จากคำพูด คำอ่าน และรูปภาพต่าง ๆ ได้พัฒนาการทางภาษา จากการรู้จักคำใหม่ ๆ เข้าใจความหมายของคำในรูปประโยคต่าง ๆ (นิศำ ผู้โต กลุ่มจิตต์ ปลายเวช กานตมณี คักดีเจริญ 2524 : 14) หนังสือสำหรับเด็กมีบทบาทในการช่วยพัฒนาเด็กให้มีความเจริญทั้งร่างกายและจิตใจ ทัศนหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ปลุกฝังคุณธรรม ส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ (ปราณี เชียงทอง 2524 : 6) ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยรักการอ่านหนังสือ (พักยา สายหู 2521 : 26) รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ส่งเสริมให้รู้จักศึกษาด้วยตนเอง (ละเมียด สิมอักษร 2521 : 24) รวมทั้งให้ความบันเทิงด้วย (หทัย ตันหยง 2526 : 15)

เด็กที่มีอายุระหว่าง 6-7 ปีเป็นวัยที่มีความสนใจเกี่ยวกับหนังสือประเภทนิทานและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ ส่วนเด็กที่มีอายุระหว่าง 9-11 ปี ก็เริ่มสนใจอ่านเรื่องที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ รวมทั้งสารคดีต่าง ๆ (ปันสิม พุกพะวัน 2524 : 14-17) ซึ่งหนังสือสำหรับเด็กสามารถสนองความต้องการของเด็กอายุ 6-11 ปีได้ เพราะหนังสือสำหรับเด็กเป็นหนังสือที่เขียนเพื่อให้ความบันเทิงในรูปแบบต่าง ๆ อาจเป็นนิยาย นิทาน วรรณคดีประเภทต่าง ๆ ที่เหมาะสมกับเด็ก หรืออาจเป็นเรื่องจริงจากชีวประวัติบุคคลหรือวิทยาศาสตร์ แต่มีวิธีเขียนที่เหมาะสมสำหรับเด็กแต่ละคน หนังสือสำหรับเด็กจึงให้ทั้งความเพลิดเพลินรวมทั้งสอดแทรกเกร็ดความรู้ต่าง ๆ ไว้ด้วย (รัชณี ศรีโพธิ์วัน 2508 : 13)

หนังสือภาพสำหรับเด็กจะดูน่าสนใจและน่าอ่านเพียงใด ขึ้นอยู่กับการจัดทำรูปแบบหนังสือเด็กด้วย หนังสือภาพสำหรับเด็กที่ดี ต้องมีการจัดทำรูปแบบให้ดีมีคุณภาพ นับตั้งแต่รูปแบบ

การเขียน ซึ่งผู้เขียนต้องมีความสามารถในการเขียน พูดเรื่องสนุก ใช้อ้อยคำลละลวย เด็กอ่านแล้วเข้าใจ รูปแบบการจัดหน้า และรูปเล่มต้องจัดให้เป็นไปตามหลักจิตวิทยา เด็ก หน้าที่หนังสือโปรงตา การใช้อักษรมีขนาดเหมาะสมกับวัยของเด็ก ตลอดจนรูปแบบการพิมพ์ที่สามารถพิมพ์ตัวอักษรภาพประกอบได้อย่างชัดเจน มีสีสันงดงาม ดึงดูดความสนใจของเด็ก (ลุ่มกมลภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย 2515 : 56 - 62)

โดยทั่วไป รูปแบบในการเล่นเนื้อหาของหนังสือภาพสำหรับเด็ก ถ้าแบ่งโดยลักษณะการประพันธ์แล้ว สามารถแบ่งได้เป็น 2 ชนิดคือ ร้อยแก้ว และร้อยกรอง (หทัย ตันหยง 2525 : 126) ร้อยกรองนั้นมักเล่นเป็นบทกลอนต่าง ๆ เพราะโดยปกติเด็กชอบบทกลอน (ลุ่มพัชรา ชุ่มเกตุ 2524 : 76) บทกลอนที่เล่นอาจมีลีลาบทกลอนที่ง่าย ๆ ไม่เคร่งครัดในระเบียบแบบแผนนัก (ลุ่มพัชรา ชุ่มเกตุ 2524 : 77) ผู้ใหญ่สามารถอ่านบทกลอนให้เด็กที่บ่งอ่านหนังสือไม่ออกฟังได้ และเด็กที่อ่านหนังสือออกแล้วก็จะอ่านได้เอง โดยผู้ใหญ่แนะนำให้อ่านเป็นจังหวะ เด็กจะรู้สึกสนุกเพราะมีสัมผัสที่คล้องจอง และอาจท่องจำได้บ้างบท เนื้อเรื่องจะแทรกความรู้เรื่องต่าง ๆ แก่เด็ก โดยเด็กไม่ทันคิดว่าถูกสอน (ลุ่มพัชรา ชุ่มเกตุ 2524 : 86)

หนังสือเด็กที่เล่นเป็นร้อยแก้ว มักมีการดำเนินเรื่องรวดเร็ว และตรงไปตรงมา ตอบคำถามของเด็กได้ทันทีว่า ใคร ทำอะไร ที่ไหน เมื่อไร และผลเป็นอย่างไร แสดงให้เห็นว่า ตัวละครในนิทานมีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา (ลุ่มพัชรา ชุ่มเกตุ 2524 : 98) สำหรับนิทานประเภทร้อยแก้วนั้น เด็กจะชอบในกรณีที่เป็นบทเลาะจามา กกว่า เป็นบทบรรยาย (หทัย ตันหยง 2525 : 138)

ภาพประกอบเป็นหัวใจของหนังสือสำหรับเด็ก (ณรงค์ ทองปาน 2525 : 68) และจงใจให้เด็กสนใจหนังสือนิทาน (ณรงค์ ทองปาน 2525 : 68 เล่มพันธ์ กอวัฒนาสกุล 2522 : 2) เด็กชอบดูภาพมากกว่าอ่านเรื่อง เพราะเด็กสามารถอ่านเรื่องจากภาพได้ (วีริยะ สิริสิงห์ 2524 : 84, เล่มพันธ์ กอวัฒนาสกุล 2522 : 2) และเกิดอารมณ์ (วีริยะ สิริสิงห์ 2524 : 84) ทั้งยังช่วยสร้างเสริมจินตนาการให้กับเด็ก (เล่มพันธ์ กอวัฒนาสกุล 2522 : 2) ภาพประกอบที่ดีนั้นจะทำให้ผู้ดูแลสามารถรับรู้และจำได้ (Winn 1980 : 120 - 133)

จากผลการวิจัยที่ผ่านมาปรากฏว่า ภาพทำให้เด็กเกิดการรับรู้ (จันทร์เพ็ญ ไทยประยูร 2511 : 96, เข่งศักดิ์ สันทรขันธ์ 2525 : 25) และช่วยให้เด็กเกิดความคิดรวบยอดใน

เนื้อหาของมรรคมักง่ายกว่าการล่อนด้วยคำ (Groppe 1966 : 37 - 69) ภาพประกอบควรเป็นภาพสีมากกว่าภาพขาวดำ (เล่มทรง สิตลาบัน 2515 : 68, ลูนันท์ รุทธะคร 2519 : 99 - 101, วุฒิ แตรสังข์ 2514 : 80, ฉินตนา บันตรคำลัตรี 2514 : 57, พิรณูย์ พาลูร์ภัทร 2513 : 132, Chute 1980 : 10 - 18) เพราะภาพสีมีอิทธิพลต่อความชอบและความสนใจของเด็กต่อหนังสือ (ฉรงค์ ทองปาน 2526 : 18) สิ่งผลต่อการเรียนรู้ (พิรณูย์ พาลูร์ภัทร 2503 : 132) สำหรับแบบของภาพที่นำมาใช้ก็ควรเป็นภาพมีลักษณะง่าย ไม่ละเอียดซับซ้อน (French 1952 : 90 - 95, Whipple : 1953) สำหรับแบบของภาพนั้น เด็กชอบภาพเขียนมากกว่าภาพถ่าย (พิรณูย์ พาลูร์ภัทร 2513 : 100 - 102)

ขนาดของภาพนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ออกแบบวางหน้าต้องคำนึงถึง (บันลือ พุกกะวัน 2521 : 74 - 86) ได้กล่าวถึงขนาดของภาพที่นำมาประกอบหนังสือว่าควรให้เหมาะสมกับวัยของเด็ก เด็กยิ่งเล็ก ภาพควรละเอียด เพื่อช่วยให้เห็นชัดเจน เด็กชั้นแรกเรียนควรมีขนาดของภาพประมาณ 3 ใน 4 ของหน้ากระดาษ 1 ใน 4 ใช้ในการบรรยายภาพ ส่วนเด็กในระดับประถมศึกษาตอนปลาย ภาพควรมีขนาดเล็กลง เพราะเด็กวัยนี้มองภาพเพื่อประกอบเรื่องที่อ่านเท่านั้น (ฉรงค์ ทองปาน 2526 : 80)

สีของภาพช่วยสร้างความจริงจัง และส่งเสริมให้เด็กเกิดจินตนาการที่ลึกลับดั่งดงามอย่างยิ่ง (หทัย ต้นหยง 2525 : 202) เด็กมักจะชอบสีประเภทแม่สี และสีไล่ไล่ โดยเน้นสีแดง เหลือง น้ำเงิน เขียว นอกจากนี้ การใช้สีตัดกันจะทำให้สีมีลักษณะชัดเจนอีกด้วย (หทัย ต้นหยง 2525 : 204, ฉรงค์ ทองปาน 2525 : 70)

ตัวอักษรในหนังสือสำหรับเด็กมีความสำคัญต่อการอ่านหนังสือเช่นกัน เพราะตัวอักษรมีส่วนในการสร้างทัศนคติความชอบหนังสือ และผลสัมฤทธิ์จากการอ่านด้วยเหมือนกัน (ฉัตรชัย คู่ภรกาญจน์ 2523 : 221) ขนาดตัวอักษรของเด็กเล็กควรให้ขนาดใหญ่และขนาดตัวอักษรนี้จะค่อย ๆ ลดลงตามลำดับวัยที่เจริญเติบโตขึ้น (ปราณี เขียงทอง 2526 : 128) สำหรับสิ่งที่ต้องคำนึงถึงในเรื่องตัวอักษรคือต้องอ่านง่ายลึบตา ขนาด สี ตลอดจนความตัดกันของสีตัวอักษรกับสีพื้นหลัง ซึ่งสิ่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กด้วย (McLean 1977 : 196 - 197 ริชัย ภูโยธิน 1515 : 55 - 56 วรณี แยมประทุม 2518 : 88 - 90 ฤกษ์ม วกินเกษม 2520 : 73 พลณี ลินาวรรกุล 2520 : 61 - 62 ลูกรี รอดโพธิ์ทอง 2520 : 66)

หนังสือภาพ ควรมีรูปเล่มที่เหมาะสม ละดวงต่อการถือของเด็ก (ปราณี เชียงทอง 2526 : 97) ขนาดรูปเล่มที่เด็กชอบ คือ ขนาด 6 นิ้ว x 8.5 นิ้ว ซึ่งรูปเล่มอยู่ในแนวตั้ง (ลัมทรง สิตลาบัน 2516 : 56 - 90) สำหรับแนวอนยังไม่มีผู้ใดวิจัยว่า ขนาดใดที่เด็กชอบ ทั้งที่รูปเล่มภายนอกนั้น เป็นจุดแรกที่ตั้งจุดความสนใจของเด็กด้วย (ปราณี เชียงทอง 2526 : 79)

ในปัจจุบันนี้ หนังสือภาพสำหรับเด็กมีจำหน่ายมากมายในท้องตลาด ทั้งนี้เนื่องจาก ได้รับความสนใจและสนับสนุน ทั้งจากสำนักพิมพ์ของรัฐบาลและเอกชน (ณรงค์ ทองปาน 2526 : 148 - 154 ลุฬัตรา ชุ่มเกตุ 2523 : 32 - 34) นอกจากนี้ยังได้รับความสนใจทั้งจากครู ผู้ปกครอง และเด็กเพิ่มขึ้นตามลำดับ ซึ่งบรรดาผู้ผลิตต่าง ๆ ได้จัดพิมพ์หนังสือสำหรับเด็กขึ้นมา มากมาย ที่แตกต่างกันทั้งทางด้านรูปแบบและเนื้อหา แต่อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีผู้ใดทำการศึกษาว่า หนังสือสำหรับเด็กที่พิมพ์จำหน่ายในท้องตลาดนั้น ผลิตได้รูปแบบตามความคิดเห็นของผู้ผลิตและผู้ เชี่ยวชาญเกี่ยวกับหนังสือสำหรับเด็กหรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้นับเป็นประเด็นสำคัญที่น่าสนใจ ทั้งนี้เพราะ หนังสือสำหรับเด็กนั้นแล้วแต่มีประโยชน์สำหรับเด็กทั้งสิ้น (พักยา ล่ายชู 2519 : 26 ปราณี เชียงทอง 2524 : 6 ละเมียด ลิมอักษร 2521 : 24)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อวิเคราะห์รูปแบบหนังสือภาพสำหรับเด็ก

คำถามในการวิจัย

1. รูปแบบหนังสือภาพสำหรับเด็กที่ดีควรมีลักษณะรูปแบบอย่างไร
2. หนังสือภาพสำหรับเด็กที่มีอยู่ในตลาด มีรูปแบบตรงตามความคิดเห็นของผู้ผลิต และ ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านหนังสือภาพสำหรับเด็กหรือไม่

ขอบเขตของการวิจัย

1. หนังสือภาพสำหรับเด็กที่นำมาวิเคราะห์ เป็นหนังสือภาพสำหรับเด็กระดับประถมศึกษา

2. หนังสือภาพสำหรับเด็กที่นำมาวิเคราะห์ เป็นหนังสือที่พิมพ์จำหน่ายระหว่าง พ.ศ. 2522 ถึง พ.ศ. 2526

3. การวิเคราะห์รูปแบบหนังสือภาพสำหรับเด็ก มุ่งศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบ เนื้อหา ภาพประกอบ ตัวอักษร และรูปเล่มของหนังสือ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

3.1 เนื้อหา พิจารณาในด้าน

- ก. ประเภทเนื้อหา ได้แก่ บันเทิงคดี สารคดี และร้อยกรอง
- ข. ลักษณะการประพันธ์ ได้แก่ ร้อยแก้ว และร้อยกรอง

3.2 ภาพประกอบ พิจารณาในด้าน

- ก. แบบของภาพ ได้แก่ ภาพถ่ายและภาพเขียน
- ข. ขนาดของภาพ ได้แก่ 1 ใน 4 หน้า ครึ่งหน้า 3 ใน 4 หน้า และ เต็มหน้า
- ค. สีของภาพ ได้แก่ สีขาวดำ สีอ่อน สีสดใส

3.3 ตัวอักษร พิจารณาในด้าน

- ก. แบบตัวอักษร ได้แก่ ตัวฝรั่ง เค็ล ตัวฝรั่ง เค็ลดำ ตัวฝรั่ง เค็ลเอน และตัวธรรมดา
- ค. ขนาดตัวอักษร ได้แก่ 36 ปอยท์ 30 ปอยท์ 24 ปอยท์ 18 ปอยท์ และ 16 ปอยท์
- ง. สีตัวอักษร ได้แก่ สีดำ สีขาว สีน้ำเงิน สีน้ำตาล สีเขียว สีแดง

3.4 รูปเล่มหนังสือ พิจารณาในด้าน

- ก. แบบรูปเล่ม ได้แก่ สีเหลี่ยมจัตุรัส สีเหลี่ยมผืนผ้าแนวตั้ง สีเหลี่ยมผืนผ้าแนวนอน พับครึ่งยาว และรูปทรงต่าง ๆ
- ข. ขนาดรูปเล่ม ได้แก่ ขนาดใหญ่ (7"x10") ขนาดกลาง (5"x7")

และขนาดเล็ก (3" x 5")

ค. ปกหนังสือ ไม้แข็ง ปกแข็ง และปกอ่อน

ง. กระดาษพิมพ์เนื้อเรื่อง ไม้แข็ง กระดาษปรีฟ กระดาษปอนด์

กระดาษอาร์ต กระดาษกล่อง

จ. การเย็บเล่ม ไม้แข็ง เย็บปก เย็บข้าง เจาะรูร้อยลวดหรือพลาสติก

และใส่สันทากาว

คำจำกัดความของการวิจัย

1. หนังสือภาพสำหรับเด็ก หมายถึง หนังสือภาพประเภทที่ให้ความบันเทิง ให้ความสนุกสนานเพลิดเพลินและให้ความรู้ด้านต่าง ๆ สำหรับเด็กในระดับประถมศึกษา และไม่ใช้เป็นหนังสือแบบเรียน
2. รูปแบบหนังสือ หมายถึง ลักษณะทางกายภาพของหนังสือภาพสำหรับเด็ก ซึ่งมองค์ประกอบสำคัญ คือ การเล่นเนื้อหา ภาพประกอบ ตัวอักษร และรูปเล่ม
3. รูปแบบเนื้อหา หมายถึง ลักษณะเนื้อหาที่มีความแตกต่างกันทั้งในด้านลักษณะเรื่องและลักษณะการประพันธ์
4. ภาพประกอบ หมายถึง ภาพที่ผลิตขึ้นเพื่อประกอบเนื้อเรื่อง หรือเพื่ออธิบายเรื่องราวให้ชัดเจนและเพื่อตกแต่งหนังสือให้สวยงาม
5. ตัวอักษร หมายถึง ตัวอักษรที่ใช้พิมพ์หนังสือเด็ก ซึ่งมีรูปแบบ ขนาด และตัวอักษรที่แตกต่างกัน
6. รูปเล่ม หมายถึง ลักษณะภายนอกทั่วไปของหนังสือ อันได้แก่ ขนาดและแบบของรูปเล่ม ตลอดจน ปกหนังสือ กระดาษที่ใช้พิมพ์เนื้อเรื่อง และการเย็บเล่ม

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

1. เพื่อให้เห็นสภาพรูปแบบของหนังสือภาพสำหรับเด็กที่จัดพิมพ์จำหน่าย
2. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องในการทำหนังสือเด็ก จะได้เป็นข้อพิจารณาและคำนึงถึงการผลิตหนังสือภาพสำหรับเด็กที่เหมาะสม